

У порівнянні з нездійсненими унійними проектами, альтернативними Берестейському, Берестейська унія була може й недосконалою, проте найбільш послідовною в тогочасній ситуації українсько-римською домовленістю. До неї підвели українських християн не стільки їх ідеальні унійні прагнення, скільки закономірне й цілком реальне, хоч і не всіма усвідомлене бажання: бути й визнаватися рівними у природному для них цивілізаційному колі - європейському, переважно, західнохристиянському, привести духовні орієнтири у відповідність з природними пріоритетами культурного спілкування.

Історично так склалося, що укладена унія в Україні зокрема, на відміну від унії, як методу об'єднання православної та католицької Церков взагалі (офіційно визнаного нині неприйнятним їх керівництвом), принесла довгострокові позитивні плоди. В ХХ столітті українці - греко-католики, нащадки тих українців, котрі в XVI-XVII століттях зробили свій вибір на користь унії, демонстрували дієву релігійність та виявляли переконану й активну національну державницьку позицію. Саме українці - греко-католики склали переважну більшість національно-визвольних доперебудовчих підпільних та національно-демократичних організацій кінця 80 – початку 90 років, зокрема й Народного Руху України. Українці - греко-католики однозначно орієнтуються на європейські духовні й культурні цінності, повернення до яких є запорукою успішного розвитку суверенної України – європейської держави.

Що ж стосується загального християнського контексту - нині унійні пошуки як пошуки всехристиянського єднання (а не як пошуки укладення конкретних уній) продовжуються у християнському світі у вигляді екуменічного руху.

7.3. Іслам – релігія способу життя.

Нині іслам сповідує населення багатьох країн Близького та Середнього Сходу, Азії, Африки, Європи. За даними Всесвітньої ісламської ліги, у різних країнах світу (близько 120 країн), за підрахунками International Religious Freedom Report станом на 2007 рік нараховувалось близько 1,5 млрд. послідовників ісламу. У 35 країнах мусульмани складають нині 95-99 відсотків населення, у 25 державах є впливовою меншістю, у 17 країнах іслам – державна релігія. Мусульманські громади знаходяться у всьому світі, більшість віруючих проживає у країнах Азії та Північної Африки. Але присутні вони також у Європі, США, Китаї, Японії та інших країнах.

Слід зазначити, що іслам часто сприймається як комплекс релігійних догм та ритуалів, проте це не лише релігія. Іслам – це цілісна система організації суспільного життя, побуту, звичаїв, законодавства, він охоплює

всю систему соціального регулювання життя мусульман. Тобто все життя мусульман регламентоване релігійними канонами ісламу.

Мусульманське право (шаріат) не ділиться на громадянське, кримінальне чи релігійне, шаріат – спирається на Коран і Сунну і регулює всі норми життя. Основною його тенденцією є те, що за шаріатом відбувається оцінка життєвих обставин з точки зору релігії. Закони шаріату – це правова систематизація поведінки правовірних, їх обов'язків перед людьми, суспільством та Аллахом. Приписи шаріату визначають норми взаємин в родині, суспільстві, регламентують майже всі деталі людського побуту поряд зі звичаєвим правом (адатом) створюють низку обов'язкових приписів. Шаріат регулює громадянські взаємини, порядок рішення майнових суперечок, стягнень і покарань у разі порушень релігійних приписів, норм поведінки, відправлення культу, ритуалів тощо.

Якщо умовно життя поділити на системи (етичну, політичну, економічну, духовну тощо) та суспільне життя то можна побачити як взаємопов'язані ці системи з ісламом.

Етична система. У мусульман мораль є первинною властивістю природи людини, яка дарована їй Аллахом. В історії людства високо цінувались і схвалювались такі етичні явища, як правдивість, чесність, справедливість, вірність обов'язку, співчуття, милосердя, щедрість, великодушність тощо. Поряд із цим у людства в пошані завжди були стійкість, витримка, терпіння, твердість, доброта, енергійність та героїзм. Здавна людство засуджувало брехню, свавілля, підступність й зраду. Люди завжди ненавидять і ставляться з презирством до невитриманості, непостійності, моральної нестійкості, нерішучості та боягузтва. Усі згадані вище якості характеризують окремо взятую особу. Проте суспільним відносинам також притаманні позитивні та негативні риси, гідні та ганебні якості. Людство, оцінюючи суспільні відносини, продовжує керуватися єдиним і загальним критерієм. Так, наприклад, загальноприйнято, що поваги заслуговує суспільство, де добре налагоджена система управління, існує порядок, взаємодопомога, соціальна справедливість і рівність між людьми. З іншого боку, ніхто не захоплюється і не поважає суспільство, де панує смута, нестабільність, котре розривається ненавистю, протиріччями, задрістю та насильством.

З вищевикладеного стає зрозумілим, що морально-етичні норми є стабільними істинами, які відомі всім і мають загальнолюдське значення. Тому ісламська етична система не є виключенням, проте вона має свої специфічні відмінності:

1) Іслам робить “потяг людини до Аллаха” заповітною метою життя віруючого. Ця мета стає високим критерієм моралі і заради цього на шляху морального підвищення в мусульман не може виникати ніяких перешкод, які заважають її самовдосконаленню. Іслам є джерелом пізнання, завдяки якому людська мораль отримує необхідні – стриманість і міцність, котрі дозволяють рухатися далі шляхом прогресу і процвітання.

В межах ісламської моральної системи страх перед Аллахом стає санкцією, яка примушує людину існувати та працювати згідно релігійних вимог без втручання будь-яких зовнішніх факторів. Завдяки переконливій вірі в Аллаха та Судний день іслам утворює в душі людини силу, яка лякає її і спонукає до праці згідно з моральним кодексом добровільно;

2) Іслам своєю діяльністю не формує і не створює якусь нову невідому мораль та етику, він намагається принизити певні добрі моральні якості людини і піднести інші. В етичній області іслам охоплює лише те, що було добрим і пристойним у всіх людей і нічого з того не відкидає. Іслам пристосовує кожний принцип моралі до людського життя, вказує йому належне місце і максимально розширює сферу його застосування в житті віруючих. Жодна з сторін життя: дії окремої людини, побут, суспільні відносини, політика, економіка, ринок, школа, суд, поліція, табір, воєнні дії, мирні переговори тощо, не повинні залишатися поза межами ісламської моралі. Іслам робить мораль панівною в усіх сферах життя. Мета цього полягає в тому, щоб життям людини керували не пристрасті, амбіції, егоїзм чи особисті інтереси, а висока ісламська мораль поряд із добропорядністю.

3) Іслам полягає в тому, що він вимагає від людей створити такий спосіб життя, котрий будувався б виключно на добрі. Ісламська мораль закликає всіх людей робити добрі справи та розповсюджувати все добре, що завжди поважалось людством, і відкидати все погане, яке завжди було об'єктом ненависті і неприязні з боку людства. Саме до цього закликає іслам, тих, хто відповів на цей заклик, іслам зібрав під прапором в єдину мусульманську умму. Мета створення її полягала в об'єднанні потенціалу і сил цих людей заради колективного створення добра, його підтримки і розповсюдження, а також в ім'я обмеження і знищення будь-якого зла.

Внаслідок цього аналізу стає зрозумілим, що іслам має особливе уявлення щодо світобудови, є джерелом моралі, містить в собі необхідні засоби впливу і спонукає до праці. Іслам обирає шлях, що відрізняється від шляхів інших етичних систем. За допомогою тих самих факторів іслам упорядковує відомі етичні принципи на ґрунті своїх власних норм, утверджуючи їх в усіх галузях та напрямках життя.

Економічна система. Для ведення економічних справ іслам встановив певні рамки і норми, що ґрунтуються на чесності, правдивості, справедливості та надійності. Вся ділова активність у економічній сфері (банкінг, страхування, бізнес тощо) будувалась виключно на чітких правилах і нормах які прописані в священних для мусульман книгах – Корані й Сунні.

Слід зазначити, що економічна систем в ісламі має свої особливості, а саме:

- ✓ *Основа економічного життя – це “праведні накопичення” (ті, що не суперечать законам шаріату), прагнення заощаджувати та правильно використовувати.* В ісламі високо цінується

позиція вдячного багатого, що використовує свої накопичення на користь іншим і заради прихильності Аллаха. В ісламі відсутні заклики до бідності, на відміну від інших релігій, а праведні накопичення – є благом для віруючої людини. В Корані зазначено: “І не давайте нерозумним майно Ваше, яке дарував Вам Аллах як їжу” (Коран 4:5), адже матеріальні блага кожен мусульманин заробляє власними силами.

- ✓ ***Праця й заробіток є обов’язком кожної дієздатної людини.*** В мусульманській економічній системі пропонується працювати, бо заробіток є обов’язком кожної працездатної особи. Найбільше цінуються професіонали, майстри своєї справи, працю проголошено одним із кращих видів поклоніння Аллаху, а жебрацтво забороняється. Праця була відмінною рисою життєвого шляху пророків, адже найкраще джерело доходу – це зароблене власними руками. Засуджуються в ісламі ледарі і всі хто не працює. Щире виконання роботи сполучено із завзятими зусиллями. “Дійте й, істинно, побачить Аллах працю вашу, а також і Посланник Його й віруючі. І вернетесь ви до того, Хто відає невидиме й видиме, тоді скаже Він вам про те, що творили ви” (Аль-Тауба).
- ✓ ***Заборонено використання “порочних джерел” заробітку.*** Де “порочними джерелами” вважаються нетрудові доходи з лихварства, азартних ігор, лотерей тощо. Також доходи, які були одержані незаконним шляхом: розбій злочинство, обман, порноіндустрія, проституція. А також заборонено прибутки з торгівлі забороненими товарами, шкідливими для здоров’я мусульман: алкоголь, наркотики, свинина тощо.
- ✓ ***Стремління до зближення життєвого рівня й добробуту різних класів з метою ліквідації нагромадження зайвих багатств в одних і крайньої бідності інших.*** Підвищення рівня життя незаможних мусульман відбувається за рахунок використання частини державних коштів та наданих заможними верствами населення. Іслам спонукає та приписує займатись добродійною діяльністю, засуджує скупість та наголошує на взаємодопомозі. Проте підтримка повинна бути такою щоб знайти похвалу Аллаха, наприклад надання безвідсоткового кредиту. “Допомагайте один одному в праведності та благочесті, але не допомагайте в гріху та беззаконні” (Коран 5:2).
- ✓ ***Недоторканність майна й повага до приватної власності якщо це не суперечить суспільним інтересам.*** Кожному мусульманину заборонено зазіхати на життя, честь і майно іншого мусульманина, а також завдавати шкоди.
- ✓ ***Організація всіх фінансових операцій у відповідності із законами шаріату, а також акуратність у всіх питаннях,***

пов'язаних із грошима. В шаріаті зазначено, що всі фінансові відносини здійснюються відповідно інтересів, як окремих людей, так і всього суспільства в цілому. Іслам пропонує поважати всі договори й зобов'язання, дотримуватися точності у всіх фінансових питаннях і відносинах. За шаріатом існує ціла низка законів присвячених фінансовим питанням, де забороняється шахрайство, наприклад, при обміні грошей, або заборона лихварства. За Кораном, відсотки (ріба) заборонено “Аллах дозволив торгівлю та заборонив ріст (відсотки). Знищує Аллах ріст і зрощує милостиню ... Ви, ті хто увірував! Бійтесь Аллаха і залиште те, що залишилось від росту, якщо ви віруючі” (Коран 2: 275-278). Отже, ісламські банки відрізняються від традиційних банків не лише принципами діяльності, але й своїми функціями, оскільки вони у своїй діяльності керуються заборонаю здійснення відсоткових трансакцій (ріба), а відтак, дістають прибуток шляхом участі у прибутках і збитках фінансованих проектів та залучення до торговельних операцій.

Ісламський банк є фінансовим посередником, або агентом, який інвестує гроші своїх вкладників у різні проекти й отримує винагороду у вигляді прибутку (якщо банк вкладає і власні кошти в проект), розмір і наявність якого невідомі (на відміну від фіксованих відсотків). Ісламські банки використовують різні схеми та оригінальні механізми отримання прибутків, в основі яких лежать розроблені ісламськими економістами й правознавцями контракти мудароба⁴, мушарака⁵, мурабаха⁶, іджара⁷ та інші.

- ✓ **Надання соціальних гарантій кожному громадянину, забезпечення його життя.** Іслам узаконив соціальне забезпечення для кожного громадянина, надаючи гарантії відпочинку й пенсії для будь-якої людини, що виконує свій борг, а також людям, що втратили працездатність із незалежних від них

⁴ Договір про фінансування на зразок трасту, при якому одна зі сторін надає капітал для проекту, а інша забезпечує робочу силу. Участь у прибутках визначається за згодою між двома сторонами договору мудароба, а збитки несе постачальник засобів за винятком випадків неналежних дій, недбалості або порушення умов, погоджених з банком.

⁵ Договір про участь в акціонерному капіталі, за яким банк та його клієнт спільно вносять кошти на фінансування проекту. Право власності розподіляється відповідно до часток кожної зі сторін у фінансуванні.

⁶ Договір про купівлю й перепродаж, відповідно до якого банк за дорученням клієнта купляє у постачальника матеріальний актив. Ціна перепродажу визначається на основі вартості плюс норма прибутку.

⁷ Договір оренди, відповідно до якого одна із сторін орендує актив за певну орендну плату та на певний строк. Власник активу (банк) несе всі ризики, пов'язані із правом власності. Актив може бути проданий за узгодженою ринковою ціною, що фактично приводить до продажу договору іджара.

обставин. Між всіма мусульманами повинен панувати дух любові й співчуття. В ісламській економіці добре організована система соціальних податків, першим з яких є – закят (обов'язковий річний податок на користь незаможних, а також розвиток проєктів, які сприяють розповсюдженню ісламу), він є одним з п'яти стовпів ісламу. Закят – це щорічне відрахування 2,5 % від усіх запасів національного багатства, а також від загальної суми торговельних прибутків. Відраховується також 10 або 5 відсотків урожаю зернових і плодів, зібраних на державній землі. Згідно з шаріатом відраховується 20 % деяких металів та інших корисних копалин. Існують встановлені законом обов'язкові виплати з худоби, які змінюються залежно від кількості голів. В ісламській економічній системі податком обкладається не лише прибуток, але й основний капітал. Саме таким шляхом ведеться боротьба з накопиченням та вилученням з обігу готівки, незаможні звільнені від цього податку.

- ✓ **Відповідальність держави та захист ісламських норм.** В ісламі проголошено відповідальність держави за збереження ісламської системи цінностей й правильне витрачання суспільних ресурсів.

Політична система ісламу заснована на трьох основних принципах: єдність Аллаха (таухід), місія Пророка Мухаммада (рісаят) та Халіфат (намісництво). Без вірного розуміння цих трьох принципів неможливо усвідомити і охопити всю різноманітну і широку політичну систему ісламу.

Принцип таухіду означає єдинобожжя (монотеїзм) в ісламі. Основні положення таухіду: Аллах єдиний, “Аллах – Творець світу” (Коран 39:62). Аллах є бог, що дав мусульманам істину й віру в нього. Аллах наділений божественною природою. Така є суть єдинобожжя, владування є виключно прерогативою Аллаха і не може бути атрибутом жодного з представників людства. Немає володаря, окрім його влади, і немає закону, окрім його закону.

Рісаят означає пророцьку місію, яка є засобом доведення до нас божественного закону. Саме за рахунок цієї місії мусульмани стали володарями Корану, в якому прописані роз'яснення щодо норм і принципів того, на чому повинен ґрунтуватися весь спосіб людського життя мусульман.

Халіфат (“намісництво, заступництво”) з точки зору ісламу людина в цьому світі займає місце халіфа (заступника, намісника) Аллаха, тобто заступає місце Аллаха в управлінні його земним світом, діючи виключно в межах його намісництва і дарованих Аллахом повноважень. Слід зазначити, що іслам не покладає халіфат на якогось індивідуума, рід або клас. Право халіфату надається усім членам суспільства, яке сповнилося віри в основи єдинобожжя і місії, яке виявляє свою готовність здійснити

все те, що закладено в поняття халіфату в повному обсязі. Якщо на землі існує суспільство, яке володіє цими якостями, то, без сумніву, воно гідне халіфату. Кожен член ісламського суспільства несе певну частину цього халіфату і право користуватися ним. Жодній людині не дозволено позбавляти члена суспільства цих прав за своїм особистим бажанням. Звідси стає повністю зрозумілим, що будь-який уряд, який готується стати до влади цієї держави, створюється і формується тільки з урахуванням думки народу і при його підтримці. Саме ці народні маси делегують уряду частину своїх прав халіфату. Утворений згідно з волевиявленням народу уряд може діяти тільки при підтримці народу і отриманні порад від нього. Той, хто завоював прихильність людей і їх довіру, уповноважується виконувати функції халіфату. Що ж стосується народних мас в умовах ісламу, то вони знаходяться в стані халіфів (заступників), які зобов'язані за своїм рангом строго дотримуватися шаріату, з яким прийшов Мухаммед, отримавши його від Аллаха. Вся діяльність народних мас і утворених владних структур має на меті потяг до Аллаха.

Принципами функціонування ісламської політичної системи є:

- ✓ ***Меджліс*** створює представницьке правління мусульман для блага демократичного ладу й процвітання мусульман. Меджліс втілює в собі представництво мусульман світу перед особою верховної влади халіфа і їхнє право вирішувати свою долю за законами Аллаха. Меджліс може приймати закони, обов'язкові для земного життя мусульман.
- ✓ ***Шура*** (Рада) в ісламі є принципом консультації халіфа із представниками умми, “прийняття рішень відбуваються на основі консультацій..” (Коран 3:159). Консультації припускають виконання волі представників умми халіфом, для чого він зобов'язаний довідатися їх волі.

Незалежність судової влади. В ісламській політичній системі судові органи незалежні від виконавчої влади. Коран має багато заборон, про справедливість. Одна з основних функцій ісламської держави полягає в тім, щоб забезпечити правосуддя для всіх громадян (Коран 4:58, 4:135, 5:8). Уряд не має права втручатися в систему правосуддя.

Рівність перед законом. Ісламська політична система гарантує рівність всіх громадян перед законом. Він не визнає якої-небудь дискримінації за мовою, кольором шкіри, статі або походження. “Ті, хто побоюється Аллаха є найбільш шляхетні в ісламі” (Коран 49:13).

Духовна система в ісламі також врегульована Кораном. Іслам вказує шлях духовного піднесення через істинну віру (іман), покору, богобоязненість (таква), щирість у всіх діях перед Аллахом, потяг до ідеалу в ім'я Бога (іхсан).

Істинна віра (Іман) – спирається на шість стовпів віри. А саме:

- ✓ віра в Аллаха, його імена та його атрибути.
- ✓ Містить ряд положень, головним з яких є єдинобожжя (таухд).

- ✓ віра в ангелів.
- ✓ Ангели – це істоти створені Аллахом із світла, позбавлені волі, вони є виконавцями волі Божої.
- ✓ віра в Священні Книги.
- ✓ Маються на увазі всі Божественні одкровення, які надсилались Його посланникам у різні періоди історії людства. Мусульмани визнають щирі тексти стародавніх сувоїв Ібрахіма (Авраама), Таури (Тори), Забура (Псалмів), Інджіла (Євангелія) та Коран. Однак мусульмани вважають, що попередні писання скасовуються Кораном.
- ✓ віра в Пророків.
- ✓ За Кораном та Сунною приймаються всі попередні посланці Аллаха. Є твердження, що їх існувало близько 124000 серед них й пророки Дауд (Давід), Муса (Мойсей), Іса (Ісус), Мухаммад тощо.
- ✓ віра в Кінець світу.
- ✓ Містить у собі віру у всесвітню катастрофу, воскресіння, Божий суд та наявність пекла й раю.
- ✓ віра у передвизначення.

Необхідно вірити у визначення Аллахом долі всього суцього.

Слід також зазначити, що для повного розуміння віри мусульман, крім цих шести стовпів віри необхідно знати, що неможна приймати віру перед неминучою смертю, не може віруючий наслідувати одні умови віри, а інші відкидати, мусульманин приймаючи всі умови віри, зобов'язаний виконувати їх, не порушуючи жодне .

Зміст *покори* полягає в тому, що в усіх своїх справах і вчинках людина відмовляється від своєї незалежності і особистої свободи. В своїй діяльності людина підкоряється Аллаху, в якого глибоко вірує.

Богобоязненість (таква), яка виявляється у розумінні свого обов'язку та відчутті відповідальності. Зміст такви полягає в тому, що віруючий має чітке переконання про відповідальність перед Богом. Через все життя мусульманин несе богобоязність у вчинках та діях відокремлюючи дозволене від недозволеного, правильне від помилкового, добро від зла. Все це повинно робитися свідомо і на підставі вільного вибору віруючого.

Іхсан (щирість у всіх діях перед Аллахом, потяг до ідеалу в ім'я Бога). Вона полягає в тому, що бажання і прагнення віруючого повинні повністю збігатися з бажанням Аллаха. Людина повинна любити лише те, що потрібно Аллаху, і ненавидіти те, що йому неприємно. Усі свої сили віруючий повинен віддати в ім'я розповсюдження добра і праведних справ Аллаха. Іхсан – це ідеал, до якого тягнеться кожна глибоко віруюча людина в ім'я свого духовного піднесення. Таким є шлях піднесення і духовного розквіту в ісламі. Цей шлях є обов'язковим для всіх.

Слід зауважити, що ісламська духовна система спирається також на п'ять стовпів ісламу. **Перший стовп – шахада**, свідчення того, що немає

божества, крім Аллаха, а Мухаммад – Його раб і посланець. Цими словами кожен мусульманин підтверджує свою віру (іман) в Аллаха й місію Пророка. **Другий стовп – молитва (намаз)** для кожного мусульманина п'ятиразова молитва є обов'язковою, якщо він здоровий і здатний її зробити, вона є головним обрядом, за виконанням якого Аллах буде судити про благочестя віруючого. “Читай те, що нав'яне тобі з Писання, і роби намаз. Воістину, намаз оберігає від мерзенності й осудного. Але поминання Аллаха – набагато важливіше, і Аллах знає про те, що ви творите” (Коран 29:45).

Молитва в ісламі підрозділяється на:

- ✓ Обов'язкові молитви (фарз і ваджиб);
- ✓ Схвалювані молитви (сунна);
- ✓ Додаткові молитви (нафіля);

Третій стовп – закят (обов'язковий річний податок на користь незаможних), який ми більш докладно розглянули в економічній системі.

Четвертий стовп – піст (Рамадан) кожен мусульманин зобов'язаний один раз на рік протягом 30 днів місяця Рамадан тримати піст, що полягає в утриманні від їжі, води та статевих відносин із сходу до заходу сонця. “Предписаний Вам піст так само, як він був предписаний тим, хто був перед Вами” (Коран 2:183). **П'ятий стовп – паломництво до Кааби (Хадж)** Аллах наказав мусульманам хоча б один раз у житті зробити паломництво до головної святині в Мекці. Хадж здійснюють у першу декаду останнього місяця мусульманського календаря – зуль-хіджа. В цей час здійснюються різні обряди, пов'язані з подіями життя великих пророків Ібрахіма (Авраама), Ісмаїла, Мухаммада тощо. Проте через фізичну чи матеріальну неспроможність хадж не виконується, він не є категорично обов'язковим для всіх.

Суспільний устрій базується на твердженні: абсолютно всі люди землі мають одне спільне джерело походження, за цією теорією незважаючи на націю, колір шкіри та походження іслам створює одне єдине за ідеологією та етикою суспільство – умму. Один з важливих факторів забезпечення рівності в ісламі є відсутність духівництва. Згідно ісламу, особа і Бог поєднані прями зв'язком і між ними не може бути посередника. Розуміння близькості Аллаха до віруючих має великий вплив на релігійну практику, ісламське віровчення та суспільні відносини.

Слід зауважити, що іслам змінив становище жінок в суспільстві порівняно з язичницькими часами, жінка отримує статус рівноправного партнера чоловіка. В ісламі жінка на рівних з чоловіком користується економічними, політичними, соціально-культурними свободами. Коран наділив чоловіків і жінок рівними правами, проте не ідентичними, через фізіологічні особливості останніх. В ісламі це обумовлено тим, що чоловік має більші фізичні можливості, а тому є утримувачем родини і є старшим, але це не надає йому засад для обмеження прав жінки. В Корані особливо відмічається згода подружжя під час вирішення сімейних питань.

Слід зауважити, що як світова умма так і окремо кожен мусульманин наділені значною низкою прав, а саме: право на життя та безпеку, право на вільне пересування та рівність, право на свободу віросповідання, на освіту, соціальне забезпечення тощо. Ісламська концепція прав людини спирається на Коран і Сунну. Проте, колективні та індивідуальні свободи в ісламі мають певні обмеження, які передбачені для захисту прав і достоїнств віруючих та забезпечення державної безпеки, суспільного порядку та фізичного і духовного здоров'я народу. Шаріат не допускає використання індивідуальних свобод за рахунок прав суспільства і не поширює колективні свободи за рахунок окремих особистостей.

Крім суспільної рівності та прав особистості суспільний устрій в ісламі спирається на родину. Найпершим і найважливішим елементом людського суспільства є дім або сім'я, яка утворюється внаслідок шлюбу між чоловіком і жінкою. В родині відбувається моральне виховання її членів та їх підготовка до життя в суспільстві на засадах любові, співчуття, симпатії та взаємодопомоги. Мусульманська родина як осередок суспільства не тільки готує до збереження людської цивілізації та її розвитку, але й щиро бажає, щоб мусульмани були найкращі, найбільш праведні і порядні люди. В цьому плані не підлягає сумніву те, що сім'я основою людства. Звідси стає зрозумілим значення того, що найважливішим соціальним питанням іслам вважає всебічне зміцнення і розвиток інституту сім'ї на правильних і здорових принципах.

Правильною формою стосунків чоловіка і жінки, що перебувають у шлюбі, є згода кожного з них із сімейними обов'язками та функціями, які покладаються на них в ім'я створення міцної сім'ї та добробуту всіх її членів.

В ісламі шлюб то є праведна справа, а інші стосунки між чоловіком і жінкою засуджуються. З точки зору ісламу розпуста в інтимних стосунках та позашлюбні стосунки (зіна) – це не просто негарний вчинок, а заборонено ісламом дійство (харам). Такі стосунки категорично вважаються злочином за який передбачено суворе покарання. Саме тому в ісламі існує положення про покриття тіла жінками. Висока мета і принципова суть цих заборон полягає в тому, щоб зміцнити і зберегти сім'ю, запобігти її ослабленню і розпаду. Це з одного боку. З іншого – в ісламі не лише дозволені законні зв'язки шляхом вступу до шлюбу, а й вважаються доброю справою, праведністю і актом поклоніння Аллаху. Іслам дуже суворо ставиться до тих чоловіків і жінок, які відрікаються від життя у шлюбі, іслам наполягає на тому, щоб кожна молода людина несла громадянську відповідальність, як її батьки. Саме тому в ісламі заборонено чернецтво, воно засуджується, бо цілком суперечить природі людини, що закладена Аллахом. Іслам не схвалює різні грошові витрати і інші звичаї, які ускладнюють і перешкоджають вступ до шлюбу. Іслам всіляко прагне якомога більше полегшити і спростити процедуру шлюбу, максимально ускладнити перелюб та розпусту.

В мусульманських родин жінки користуються великим авторитетом. Іслам зробив чоловіка наставником жінки. Проте це не означає, що іслам зробив чоловіка одноособовим хазяїном всіх членів сім'ї, який керує ними як йому заманеться, а жінка виступає при ньому в ролі невільниці. Іслам вважає, що істинна основа сімейного добробуту полягає в дружелюбності і милосерді. Іслам намагається зберегти шлюб коли між подружжям панує дух любові, щиросердя. Якщо створення таких умов неможливо, то іслам надає можливість вибору – розірвання шлюбу.

Розглянувши життя мусульман ми побачили, що воно спирається на Коран, Сунну та закони шаріату. Іслам організовує життя умми в економічній, політичній, культурній і соціальній царинах, вказуючи правильний спосіб розв'язання проблем. Отже твердження, іслам – спосіб життя є правомірним.